

УДК 616-089+611.9]:378.14

О.М. Проніна, М.М. Коптев, С.І. Данильченко, А.М. Білич, О.Ю. Половик
ВДНЗ «Українська медична стоматологічна академія», м. Полтава

ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ХІРУРГІЇ ТА ТОПОГРАФІЧНОЇ АНАТОМІЇ

Клінічне мислення є невід'ємною складовою професійної діяльності кожного лікаря. Формування його у студентів починаючи з перших років навчання є одним із головних завдань навчального процесу в медичному ВНЗ. Описано використання інноваційних технологій навчання, таких як ділові ігри, метод кейсів, метод «мозкового штурму», інтерактивні лекції, які допомагають у формуванні клінічного мислення при вивченні оперативної хірургії та топографічної анатомії.

Ключові слова: *інноваційні технології навчання, клінічне мислення, оперативна хірургія та топографічна анатомія.*

Головною метою реформування вітчизняної системи вищої медичної освіти на сьогодні є підготовка нового покоління висококваліфікованих лікарів, конкурентоспроможних не лише на вітчизняних ринках праці, але й за кордоном. Шляхом для вирішення даної проблеми є запровадження практично орієнтованого навчання, відповідно до якого вже починаючи з першого курсу потрібно одночасно вивчати теоретичні і практичні аспекти дисциплін з поступовим зменшенням теоретичних і переважанням клінічних і практичних форм навчання [1]. При цьому слід пам'ятати, що високоінтелектуальний рівень підготовки фахівців-медиків насамперед базується на глибоких знаннях фундаментальних наук. Вміння застосовувати знання та розуміння фундаментальних наук у процесі подальшого вивчення клінічних дисциплін у майбутній професійній діяльності є свідченням високої професійної компетенції сьогоднішніх студентів. Тому актуальним питанням сучасності для теоретичних кафедр медичних ВНЗ є створення умов для максимально наближеного до практики навчання [2].

Осторонь цього процесу не залишилася кафедра медицини надзвичайних ситуацій з оперативною хірургією і топографічною анатомією Української медичної стоматологічної академії. Викладання топографічної анатомії та оперативної хірургії для студентів медич-

ного і стоматологічного факультетів на сьогодні здійснюється із застосуванням новітніх форм навчання, серед яких інтерактивні і проблемно-орієнтовальні лекції, презентації з використанням мультимедійної техніки, ділові ігри, метод кейсів, метод «мозкового штурму» тощо [3].

Підвищення якості професійної підготовки студентів-медиків потребує використання інноваційних навчальних технологій [4–6]. Залучення до навчального процесу таких технологій сприяє виробленню у майбутніх медиків клінічного мислення уже з перших курсів навчання в академії.

Важливе місце серед указаних форм навчання відводиться методу кейсів. Це доступна форма навчання, яка не потребує залучення матеріальних ресурсів і використання складних технічних засобів. Курс топографічної анатомії та оперативної хірургії дозволяє створити і використовувати в процесі навчання й оцінювання рівня знань і вмінь студентів ситуаційні завдання різного рівня складності.

У таких завданнях може бути змодельована клінічна ситуація, коли студенту необхідно визначитися з діагнозом, тактикою лікування, обрати найраціональніший спосіб хірургічного втручання. Зважаючи на специфіку дисципліни, значну увагу слід приділяти питанням клінічної анатомії. Студенти, маючи фундаментальні знання з нормальної анатомії, по-

© О.М. Проніна, М.М. Коптев, С.І. Данильченко та ін., 2014

винні вміти обґрунтовувати найраціональніші способи виконання хірургічних доступів, шляхи поширення гнійно-запальних процесів, тактику припинення кровотечі при ушкодженні різних судин. Аналізуючи ускладнення або невдачі хірургічного лікування, майбутні медики повинні чітко усвідомлювати їхній зв'язок з аспектами клінічної анатомії.

Отже, успішне вивчення нашої дисципліни неможливе без глибоких знань нормальної анатомії. Проте одних лише анатомічних знань недостатньо для успішного освоєння дисципліни. Недоліком сучасних навчальних програм для вищих медичних закладів є вивчення топографічної анатомії та оперативної хірургії починаючи з другого курсу, коли у студентів практично відсутні знання з клінічних дисциплін. Дуже складно говорити про показання до проведення оперативного лікування захворювання, про яке студенти ще не мають жодного уявлення. Тому перед викладачами кафедри постає складне завдання: окрім змісту власне предмету оперативної хірургії, вміти пояснити студентам сутність різноманітної патології, яка потребує оперативного лікування. Дуже важливо, щоб майбутні медики могли правильно визначитися з тактикою хірургічного лікування у кожному конкретному випадку.

При вирішенні таких питань на допомогу приходить використання методу «мозкового штурму». Студенти самі пропонують низку варіантів вирішення проблеми, можливо, навіть таких, що здаються на перший погляд зовсім безглуздими. Подальше обговорення і всебічний аналіз запропонованих рішень врешті-решт сприяє вибору найоптимальнішого. Це допомагає студентам краще зрозуміти сутність поставленої проблеми і усвідомити доцільність саме такого шляху до її правильного вирішення.

Безсумнівно, використання методу «мозкового штурму» сприяє формуванню клінічного мислення у сучасного студента.

Для моделювання клінічних ситуацій, коли імітується взаємодія між лікарем і пацієнтом, між медичними працівниками тощо, у процесі навчання можуть використовуватися ділові ігри.

Ділові ігри заглиблюють студентів у ситуації, близькі до реальної практичної роботи хірурга, коли потрібно визначитися із діагнозом захворювання, обґрунтувати тактику оперативного лікування, обрати найраціональ-

ніший спосіб проведення хірургічного втручання. Ділові ігри сприяють підвищенню рівня професійної підготовки майбутніх медиків, навчають правильно мислити і діяти у реальних клінічних ситуаціях. У формі ділової гри проходять і навчальні хірургічні операції, які відповідають темі практичного заняття.

Зважаючи на брак трупного матеріалу, колектив нашої кафедри у навчальному процесі широко використовує ізольовані органи тварин, які можна придбати у торгових закладах. Це не порушує біоетичних норм і дозволяє студентам працювати з «живими» тканинами.

Розвитку клінічного мислення сприяють ділові ігри у формі клініко-патолого-анатомічних конференцій з розглядом складних випадків невдалого оперативного лікування, які дозволяють визначити причини, що призвели до негативних наслідків, та з'ясувати, які лікарські помилки були допущені. При розборі кожної конкретної ситуації, окрім хірургічних аспектів (правильність тактики проведеної операції), обов'язково увагу звертають на особливості клінічної анатомії, які могли призвести до невдач лікування (шляхи поширення гнійно-запальних процесів, особливості кровопостачання та іннервації тощо).

Потенційно клінічна ситуація також може бути відтворена в тестових завданнях. При цьому в тестах з оперативної хірургії та топографічної анатомії описуються класичні прояви найрізноманітнішої хірургічної патології, симптоми та синдроми, що сприяє вивченню медичної термінології, готує студентів до вивчення клінічних дисциплін і є своєрідним містком між теоретичними анатомією і хірургією та практичною медициною.

Система тестового контролю, поряд з оцінкою знань студентів, дозволяє виявляти недоліки в методиці викладання дисципліни і може визначати напрямки вдосконалення навчального процесу в ВНЗ [7].

Значно допомагають формуванню клінічного мислення й інтерактивні лекції. Такі лекції із зворотним зв'язком між суб'єктами викладання дозволяють залучити слухачів до активної роботи, а не тільки до механічного записування матеріалу чи простого запам'ятовування фактів.

Допомагають у проведенні цих лекцій створені співробітниками кафедри мультимедійні презентації. Вони дозволяють студентам де-

тальніше вивчити просторові взаємовідношення органів і систем, локальні доступи для оперативних втручань.

Використання новітніх комп'ютерних технологій є надзвичайно актуальним для сьогодення, вони дозволяють удосконалити навчальний процес у наш час, коли відчувається брак фіксованого матеріалу.

Клінічне мислення – невід'ємна складова професійної діяльності кожного лікаря. Його формування у студентів, уже починаючи з перших років навчання, беззаперечно, є од-

ним із головних завдань викладачів навчальних медичних закладів. Важливу роль при цьому відіграють інноваційні технології навчання, використання яких у вивченні оперативної хірургії і топографічної анатомії сприяє не лише творчій самореалізації особистості майбутніх лікарів, глибшому засвоєнню матеріалу, кращому освоєнню практичних навичок, якіснішій професійній підготовці молодих медиків, але й допомагає у формуванні клінічного мислення уже з перших курсів навчання у вищому медичному закладі.

Література

1. *Шульгай А.Г.* Практично-орієнтоване навчання – системи підготовки студентів перших курсів до майбутніх клінічних (профільних) дисциплін / А.Г. Шульгай // Матеріали Х ювілейної Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі», 18–19 квітня 2013 року, м. Тернопіль. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2013. – Ч. I. – С. 553–557.

2. Формування клінічного мислення у студентів при вивченні медико-біологічних дисциплін / В.Г. Черкасов, Ю.Б. Чайковський, Н.О. Мельник [та ін.] // Матеріали Х ювілейної Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі», 18–19 квітня 2013 року, м. Тернопіль. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2013. – Ч. I. – С. 537–538.

3. Сучасні методи практичної підготовки лікарів-інтернів з оперативної хірургії та топографічної анатомії / О.М. Проніна, М.М. Коптев, С.І. Данильченко [та ін.] // Матеріали Х ювілейної Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю «Кредитно-модульна система організації навчального процесу у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах України на новому етапі», 18–19 квітня 2013 року, м. Тернопіль. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2013. – Ч. II. – С. 487–488.

4. *Горшунова Н.К.* Инновационные технологии в подготовке врача в системе непрерывного профессионального образования / Н.К. Горшунова // *Фундаментальные исследования.* – 2009. – № 2 – С. 86–88.

5. *Садуакасова Г.М.* Использование современных информационных технологий для оптимизации учебного процесса / Г.М. Садуакасова, А.Б. Мысеке, К.С. Бекенаева // *Вестник КазНМУ: спец. выпуск, 25–26 мая 2012.* – С. 259–262.

6. Формирование клинического мышления у студентов на кафедрах оперативной хирургии в современных условиях: Материалы Всероссийской учебно-методической конференции. – Пермь, 2000. – 202 с.

7. *Громакова Л.А.* Система тестирования в вузе как механизм обеспечения повышения качества образовательных услуг : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. эконом. наук / Л.А. Громакова. – СПб., 2010. – 16 с.

О.М. Проніна, М.М. Коптев, С.І. Данильченко, А.Н. Билыч, А.Ю. Половик
ФОРМИРОВАНИЕ КЛИНИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ У СТУДЕНТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ОПЕРАТИВНОЙ ХИРУРГИИ И ТОПОГРАФИЧЕСКОЙ АНАТОМИИ

Клиническое мышление является неотъемлемой составляющей профессиональной деятельности каждого врача. Формирование его у студентов начиная с первых лет обучения является одной из главных задач учебного процесса в медицинском вузе. Описано использование

инновационных технологий обучения, таких как деловые игры, метод кейсов, метод «мозгового штурма», интерактивные лекции, помогающих в формировании клинического мышления при изучении оперативной хирургии и топографической анатомии.

Ключевые слова: *инновационные технологии обучения, клиническое мышление, оперативная хирургия и топографическая анатомия.*

O.M. Pronina, M.M. Koptev, S.I. Danilchenko, A.M. Bilych, O.Yu. Polovik

FORMATION OF CLINICAL THINKING IN STUDENTS DURING THE STUDY OF OPERATIVE SURGERY AND TOPOGRAPHIC ANATOMY

Clinical thought is the inalienable constituent of professional activity of every doctor. Students since the first years of teaching have forming of him one of main tasks of educational process in the medical institute of higher. The use of innovative technologies of teaching is described, such as business games, method of keysov, method of «cerebral assault», interactive lectures, helping in forming of clinical thought at the study of operative surgery and topographical anatomy.

Key words: *innovative technologies of teaching, clinical thought, operative surgery and topographical anatomy.*

Поступила 22.04.14